

A KOSSUTH TÉRI SORTÚZ AZ ÚJABB FORRÁSOK TÜKRÉBEN*

1956. október 25-e, a „*legvéresebb nap*”¹ meghatározó eseménye Budapesten a Parlament előtt következett be.² Az ezen a napon történtek fontos előzménye, hogy a szovjet és magyar politikai vezetés – a Poznańban bekövetkezett események³ hatására is – készen állt arra, hogy minden, a kommunista párt hatalmát, így a szovjet befolyás akadálytalan érvényesítését veszélyeztető megmozdulást az erőszak bármely formájának alkalmazásával elfojtsa és megtorolja.

Nyikita Szergejevics Hruscsov, a Szovjetunió Kommunista Pártja (SZKP) első titkára – 1956-ig több ízben kifejtette, hogy Magyarországon adott esetben készek minden eszközt felhasználni, így a Magyarországon állomásozó szovjet Különleges Hadtest parancsnoka már 1956 júliusában parancsot kapott: készítsen tervet a szovjet csapatoknak⁴ „*a szocialista társadalmi rend fenntartása, védelme, adott esetben helyreállítás*” érdekében történő alkalmazására.

Karhatalmi alkalmazásra vonatkozó tervekkel rendelkeztek a magyar erőszakszervezetek is. A Magyar Népköztársaság Karhatalmi Intézkedéseinek Tervét a Honvédelmi Tanács Elnöke, Nagy Imre 1954. január 18-án hagyta jóvá.⁵

* A tanulmány az Országház Felsőházi üléstermében, az 1956. október 25-i sortűz emlékére „A Kossuth téri sortűz – vérengzés, tömeggyilkosság az ország szívében” címmel, 2016. október 25-én rendezett tudományos konferencián elhangzott előadásom anyaga. A konferenciát rendező intézmények: Az Országgyűlés Hivatala Közgyűteményi és Közművelődési Igazgatósága és a Nemzeti Emlékezet Bizottsága.

¹ Ötvenhat októbere és a hatalom, 37. o.

² A Kossuth téren történtek vizsgálatát Kő András és Nagy J. Lambert (*Kő – Nagy* 2001.) Eörsi László, Varga László e témakörben megjelent munkái figyelembe vételével és saját kutatási eredményeimre építve végeztem el. A témakör korábbi feldolgozásait lásd: *Horváth M.* 2003. 75–84. o.; *Horváth – Tulipán* 2006. 40–41. o.

³ 1956. június 28-án a lengyelországi Poznańban mintegy ötvétezer munkás vonult az utcára kenyeret és szabad választásokat követelve. A biztonsági erők fegyverrel verték szét a tüntetést, melynek következtében hetvenöt fő meghalt, háromszázan megsebesültek és több mint háromszáz fői letartóztattak. 1958. október 8-án és 12-én a poznańi zavargások több résztvevőjét börtönbüntetésre ítélték.

⁴ Az 1955 szeptemberében Magyarországon felállított szovjet Különleges Hadtest állományába kettő – a 2. és 17. – gépesített gárdahadosztály, a 195. vadászrepülő, a 177. bombázórepülő hadosztály, a 20. pontonos hídászrezred, valamint légvédelmi, fegyvernemi és más szakcsapatok kerültek. A hadtest parancsnoksága Székesfehérvárra települt, főerői Szombathely, Kecskemét, Pápa, Debrecen, Szolnok, Cegléd, Sárbogárd, Veszprém, Hajmáskér, Győr, Körmen és Komárom helyőrségekben állomásoztak.

⁵ Hadtörténelmi Levéltár, Magyar Néphadsereg Vezérkara Hadművelési Csoportfőnökség iratai, 1954/T. 8. doboz. I. csomó. – Elvi előterjesztés a Magyar Néphadsereg csapatainál, az állami és társadalmi rend fenntartása, illetve elemi csapás bekövetkezése esetén elrendelésre kerülő biztonsági (karhatalmi) szolgálat megszervezésével kapcsolatban. A dokumentumot Okváth Imre bocsátotta a rendelkezésemre.; Uo. Hadművelési Csoportfőnökség iratai, 1967/260. doboz. – Ezeket terveket 1998-ban kutatásai során Zsitnyányi Ildikó találta meg. A tervről lásd még: *Zsitnyányi* 1999.; *Horváth M.* 2003. 45–53. o.

Marosán György, a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) Politikai Bizottságának (PB) tagja október 21–22-én a szegedi eseményekkel⁶ – összefüggésben élni akart a tűzparancs kiadásának lehetőségével. Marosán és Révai József az MDP PB ülésén nyíltan kimondták: „Ha kell lövetni fogunk!”⁷

Egyértelmű, hogy a Szovjetunió mindenkori politikai vezetése által vezetõ funkcióba helyezett, a szovjet vezetés Magyarországgal kapcsolatos politikai elhatározásait feltétel nélkül megvalósító magyar vezetők az így „megszolgált” hatalmuk megvédése érdekében – a következményekkel nem számolva – szinte reflexszerűen fordultak a Szovjetunióhoz segítségért. A szovjet csapatok október 23-ai bevetésével – függetlenül attól, hogy azt kérték, vagy a bevetés tényét tudomásul vették – a magyar politikai vezetés meghatározó része egyet értett. Elfogadták a szovjet vezetőknek a válság kezelésével kapcsolatban adott „tanácsait”, és azok végrehajtását magukra nézve kötelezőnek tekintették. Bizonyítható, hogy a szovjet vezetők által kijelölt, majd az események hatására többször módosított mozgáster határait október 23–28. között a magyar vezetés egyetlen lényeges kérdésben sem lépte át. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy részkérdésekben ne lettek volna viták, de a menetközben bekövetkezett súrlódások, félreértések, félrehallások sem eredményezték október 31-ig azt, hogy a szovjet vezetés megvonta volna a támogatást a magyar vezetéstől. A szovjet vezetés alapján véve alkalmasnak tartotta a Kádár János vezette párt- és a Nagy Imre nevével fémjelzett, valójában formálisan október 28-ig nem létező kormányt a kialakult válság szovjet érdekeknek megfelelő kezelésére.

Nem kerülhető meg annak kimondása sem, hogy a politikai vezetés – a válság kezelésével kapcsolatos alapdöntések meghozatalában – egységes volt, így egységesen felelős mindazokért a következményekért, amelyek e döntések hatására Magyarországon bekövetkeztek.

A tüntetők és az erőszakos szervezetek közötti összetűzések során az első lövések nem Budapesten a Rádió épületénél dördültek el. A rendőrség és a megyében lévő államvédelmi szervek: a karhatalmi zászlóalj katonái először október 23-án délután, Debrecenben nyitottak tüzet a BM Megyei Főosztály épülete elé vonuló tüntető tömegre, amelynek következtében a tüntetők közül hárman életüket veszítették és sokan megsebesültek. A Rádiónál leadott újabb sortűz hatására megkezdett harc, a változásoknak mereven, görccsen ellenálló hatalom elleni küzdelem a szovjet csapatok bevetését követően az idegen befolyástól mentes Magyarországért folytatott szabadságharcá vált.

A Központi Vezetőség (KV) döntéseivel – Katonai Bizottság kiküldése, statárium elrendelése, a munkásság, elsősorban a legmegbízhatóbb párttagok felfegyverzése – a szovjet döntések végrehajtásnak irányítására Budapestre érkező vezetők, Anasztaz Mikojan, a Szovjetunió miniszterelnökének első helyettese és Mihail Szuszlov – mindketten az SZKP Elnökségének tagjai – is egyetértettek. Mikojan volt az aki, a PB október 24-i ülésén javasolta, hogy az üzemek dolgozóit aktívabban kell bekapcsolni a felszámolásba, „fel kell szólítani a munkásságot, hogy nyújtsanak segítséget a rend helyreállításá-

⁶ Szegedről indult útjára a kezdeményezés, hogy az 1848-as márciusi ifjúság példáját követve megfogalmazzák: „Mit kíván a magyar nemzet?” Október 16-án a szegedi diákok elhatározták, hogy kiválnak a kommunista párt ifjúsági szervezetéből, a DISZ-ből, és újjáalakítják a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egyesületes Szervezetét. Október 20-án itt fogalmazódott meg az a tízpontos program, amely többé-kevésbé azonos volt a budapesti egyetemeken két nappal később megfogalmazott pontokkal.

⁷ *Litván* 1991. 38. o.

ban. Ezzel olyan hangulatot kell teremteni, hogy a nép és a kormány összefog a rend helyreállítása érdekében”.⁸ A statárium kérdéséről ekkor Mikojan a következőket mondta: „Ha elállunk mindennemű megtorlástól, annak komoly előnye, de nagyon komoly hátránya is van. Holnap a helyzetet már jobban megítélhetjük, s akkor ezt is meg lehet szervezni.” Kiemelendő még Mikojan hozzászólásából az a javaslat, hogy a magyar politikai vezetésnek a lakosságról a harcok ellenére is gondoskodni kell. Ezt követően Mikojan a Politikai Bizottságot felszólította, hogy a Minisztertanács nevében készítsen felhívást, amely felhívást, mint az „események utáni első kormánydokumentumot... igen gondosan kell megírni”.⁹

A Kossuth Rádióban másnap, október 25-én 6 óra 23 perckor elhangzott „*gondosan megírt*” közleményből a hallgatók többek között arról értesülhettek, hogy a Minisztertanács parancsára „október 25-re virradó éjszaka az ellenforradalmi puccskísérletet felszámolták”, „az ellenforradalmi erőket” szétverték, és csak „itt-ott működnek még kisebb fegyveres csoportok és helyenként elszigetelt orvlövők”.¹⁰ Ebből persze egy szó sem volt igaz, és a politikai vezetés felelőtlenségét mutatja az is, hogy ebben a minden szempontból bizonytalan helyzetben a „kormány” – lényegében szovjet javaslatra és jóváhagyással a pártvezetés – azzal a felhívással fordult a lakossághoz, hogy induljon meg a közlekedés, a hivatalok, intézmények és üzemek dolgozói kezdjék meg a munkát.¹¹

Mikojan és Szuszlov október 25-i, második jelentésükben többek között arról számoltak be, hogy az „október 25-én, a reggelre beálló nyugalmat követően dél felé ismét feszültebbé vált a helyzet Budapesten”.¹² A Parlament előtti téren összegyűlt óriási tömeg „a szovjet katonák felszólítására sem oszlott szét. Ráadásul a környező házak tetejéről egységeinkre több lövést adtak le, és benzines palackokkal felgyújtották egyik harckocsinkat. Mindezek következtében tüzelés kezdődött, és a hírek szerint 60 magyar vesztette az életét, nem számítva a sebesülteket.”¹³

A jelentésben foglaltakkal ellentétben Szuszlov az SZKP KB Elnökségét október 28-án arról tájékoztatta, hogy a lakosságnak a szovjet csapatokhoz való viszonya alapvetően az október 25-i Kossuth téri tüntetés¹⁴ „szétkergetését” követően romlott meg. „Tüzet nyitottak. 70 halott a lakosság köréből. Sok fekete zászlót tüztek ki...”¹⁵ – jelentette ki Szuszlov. A fentiekkel együtt pontosításra és kiegészítésre szorul az 1956-ban a szovjet csapatok fővárosi hadműveleteit a Különleges Hadtest megbízott törzsfőnökeként irányító Malasenko emlékiratának a Kossuth téri sortűzzel foglalkozó része is.¹⁶ Malasenko szerint a „többezres tömeg nemzeti lobogókkal indult a Parlamenthez.

A Parlamentet őrző magyar tisztek felszólították a tömeget, hogy oszoljanak, de hiába. Az eleven emberáradat lavinaként zúdult előre, és már-már a mi tisztjeink és őrségünk sorai közé keveredtek, sokan odamentek az ott álló harckocsikhoz, felkapaszkodtak rájuk, és az ágyúcsövekbe dugták zászlóikat.

⁸ Ötvenhat októbere és a hatalom, 29. o.

⁹ Uo.

¹⁰ A forradalom hangja, 135. o.

¹¹ Uo.

¹² Jelcin-dosszié, 50–51. o.

¹³ Jelcin-dosszié, 50. o.

¹⁴ Szuszlov ennek időpontját 24-re teszi.

¹⁵ Döntés a Kremlben, 43. o.

¹⁶ *Malasenko* eml. 205–286. o.

Ekkor a Parlamenttel szemben lévő épületek tetőiről tüzet nyitottak a tüntetőkre és a szovjet katonákra.

A felvonulókat kísérő két magyar [valójában szovjet – H. M.] harckocsi leadott néhány lövést, majd eltűnt. Egyik alegységünk parancsnokát meglőtték. A szovjet katonák és a Parlamentet őrző államvédelmiek ellentűz alá vették az épület tetőit, ahonnan rájuk lőttek.

A Kossuth Lajos téren leírhatatlan pánik tört ki. A tömeg az első lövések hallatán menekülni kezdett, fedezéket keresve sokan a Parlament falához lapultak. Tíz-tizenöt perccel később a lövések elhallgattak. Kihasználva az alkalmat, a felvonulók közül sokan sietve elhagyták a teret. A tüntetők közül huszonkettőt megöltek, sokan megsebesültek, nekünk is meghalt néhány katonánk és többen a magyar rendőrök közül.

A városban közben szájról szájra terjedt a hír: az ávosok és a szovjetek a fegyvertelen tömeget lőtték a Parlament előtt!¹⁷

Malasenko ugyanebben a munkájában megemlékezik egy értekezletről, amelyen Nagy Imre a Kossuth téren történetekkel kapcsolatban Lascsenko altábornagynak a következő kérdést tette fel: „Tűzeltek-e a szovjet harckocsik a tüntetőkre?”

Helyesen mondták, akik azt állították, hogy nem lőttek – válaszolta Lascsenko, a Különleges Hadtest parancsnoka.

Ezután Nagy Imre azt kérte, hogy a szovjet csapatok ne nyissanak tüzet a városban. Lascsenko azt válaszolta, hogy ennek a kérdésnek a teljesítése megnehezítené feladataik végrehajtását.¹⁸ – Malasenko állítja, hogy ezt követően a szovjet csapatok csak visszalövésre kaptak parancsot.

A tüntetés, a sortűz körülményei a fentieket is figyelembe véve a következő módon rekonstruálhatóak. Az egyetemi hallgatók kezdeményezte demonstráció résztvevői a Kossuth Lajos utcából, az Astoria Szálló elől indultak el, és útközben csatlakoztak hozzájuk a budapesti pályaudvarokról beérkező peremkerületi munkások, akik a tömegközlekedés részleges működése miatt nem tudtak a munkahelyeikre eljutni. A tüntető diákok tömegét növelték a gyalogosan munkába igyekvő fővárosiak is.

„Szovjet katonák! Mi a népünkért és a magyar szabadságért harcolunk!”

¹⁷ Malasenko eml. 229. o.

¹⁸ Malasenko eml. 231. o.

A tüntetők első nagyobb csoportja a Blaha Lujza téren jött össze, amely csoport Gerő Ernő eltávolítását, a szovjet csapatok kivonását és a nemzeti kormány megalakítását követelve érkezett az Astoria Szállóhoz, ahova ekkor a Kálvin tér felől két szovjet harckocsi futott be. A harckocsik a tömegben nem tudták folytatni útjukat ezért megálltak.

A találkozást követően a harckocsikra felmászó, oroszul tudó diákok – barátkozva a szovjet katonákkal – beszéltek a forradalom céljairól, és kérték őket, hogy ne lőjenek a magyarokra. Előkerültek azok a kétnyelvű röplapok is, amelyeken többek között az alábbiak álltak:

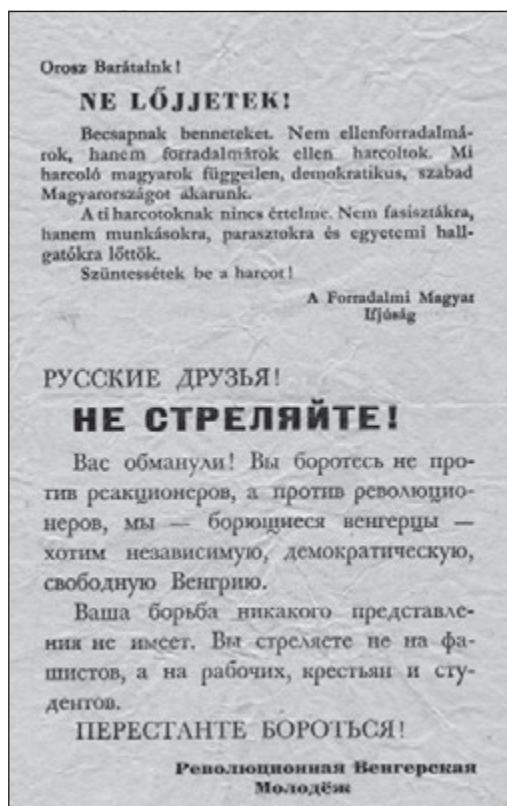
„Orosz Barátaink! Ne lőjeteK!

Becsaptak benneteket. Nem ellenforradalmárok, hanem forradalmárok ellen harcoltok. Mi, harcoló magyarok független, demokratikus Magyarországot akarunk.

A Ti harcotoknak nincs értelme: Nem fasisztákra, hanem munkásokra, parasztsokra, egyetemi hallgatókra lőtök.

Szüntessétek be a harcot!

A Forradalmi Magyar Ifjúság¹⁹

Ne lőjeteK!”-szöveű plakát²⁰

¹⁹ Magyar Nemzeti Levéltár Pest Megyei Levéltára, http://pest.archivportal.hu/index.php?action=gallery&gallery_action=show_object&type=cms_image&object_id=355 (Utolsó letöltés: 2018. május 6.)

²⁰ A kép forrása: Hadtörténeti Múzeum (HTM) Fotoarchívum, 90 154. sz.

A harckocsik nem nyitottak tüzet, sőt a fiatalok a kezelőket meggyőzték arról, hogy együtt menjenek a Parlamenthez. Elindultak.

A Szentkirályi utcából ezidőtájt kifordult harckocsi harmadikként követte a tömeget. A fiatalok erre is felugráltak. A tüntetők többsége a Budapesti Főkapitányság épülete előtt a Deák teret elhagyva a Bajcsy Zsilinszky úton haladt, majd az Arany János utcán át a Szabadság térre érkezett, ahonnan a Vécsey utcán keresztül jutottak el a Kossuth térre, a Parlament elé.

A tüntetők egy másik, nagyobb létszámú csoportja a Kossuth Lajos és a Petőfi Sándor utcán keresztül közelítette meg a Parlamentet. A Kossuth téren a korabeli becslések szerint körülbelül 4 ezer tüntető gyűlt össze, akikhez – mintegy 3 ezren – csatlakoztak a környék üzemeinek és hivatalainak a dolgozói, valamint a kíváncsiskodók is.

A tüntetők egyik része a Ságvári téren (ma Vértanúk tere), a másik része a Parlament falánál álló szovjet harckocsik előtt tömörült. Ezen a helyen kb. 2-3 ezer tüntető lehetett, akik a VI-os és a IX-es kapuk előtt álló harckocsikra fel is másztak és megközelítették a főbejáratot is.

A tüntetők harmadik csoportja a Földművelésügyi Minisztérium árkádjai előtt várakozott. Többen Rákóczi lovas szobra környékéről szemlélték az eseményeket.

Tüntetők gyülekezése az Astoriánál és útban szovjet harckocsikon és egy BTR-152 páncélozott szállítójárművön a Parlamenthez²¹

²¹ A képek forrása: Nagy Gyula – fortepan 40 072., 40 073., 40 075.

Békés tüntetők csoportosulása a Kossuth téren²²

A tömegben az Astoriától érkező egyik harckocsi látható²³

*A tüzmegegyítés előtti percek:
a harckocsin Kossuth címeres zászlót lengető szovjet katonákkal barátkozó magyarok²⁴*

²² A kép forrása: Nagy Gyula - fortepan, 39 767.

²³ A kép forrása: Médiaszolgáltatás-támogató Vagyonkezelő Alap (MTVA, korábban MTI) F__B1956 102527.jpg.

²⁴ A kép forrása: MTVA F__B1956102528.jpg, illetve HTM Fotoarchívum, 90 211. sz.

A Parlament őrsége megpróbálta feltartóztatni, az épülettől távol tartani a követelések átadása céljából küldött séget választó, összeállító tömeget. Eközben a tüntetők közül többen a szovjet őrség tagjaival beszélgettek, barátkoztak. Itt is röplapokat osztottak vagy dugtak be a harckocsik nyílásain. Eközben tüntetők lepték el és magyar zászlókkal díszítették fel a harckocsikat.

A sortűz megkezdésének okait firtató egyik, dokumentumokkal eddig meg nem erősített változat szerint a tűzmegnyitásra Iván Szerov, a KBG Budapesten tartózkodó elnöke adott parancsot.

E megfogalmazás szerint Szerov az MDP KV Akadémia utcában lévő épületét – az üléstermet a megbeszélések alatt – elhagyta. Szerov a Parlamentnél lezajló eseményekről, a szovjet katonák és a magyar tüntetők közötti fraternizálásról értesülve, a Parlament biztosítását ellátó páncélos alegység parancsnokának utasítást adott a tér megtisztítására, ami egyben a tűzparancs kiadását is jelenthette. Szerov intézkedésére az Akadémia utcából a harckocsik a Kossuth tér irányába riasztólövéseket leadva elindultak.

A Szerov tűzparancsára vonatkozó állítás helyességét – az ezt bizonyító dokumentumok hiányán túl – megkérdőjelezzük az első lövések leadásának helyére és idejére vonatkozó adatok is. A kilencvenes évek elején lefolytatott nyomozás és a saját kutatási eredményeim Szerov fenti szerepétől eltérő következtetések levonására adnak lehetőséget.

A Budapesti Ügyészségi Nyomozó Hivatal a Kossuth téren történtek feltárása érdekében folytatott nyomozás eredményeként 1995-ben többek között minden kétséget kizáró tényként állapította meg:²⁵ „A Parlament épületének belső védelmét a Belügyminisztérium alárendeltségébe tartozó XII-es Főosztály megnevezésű kormányőrség látta el, fegyverzetük TT pisztoly és ivtáras géppisztoly volt...”

1956. október 24-én reggelre, a kormány felkérésére szovjet katonai alakulatok érkeztek a fővárosba, elhelyezési körletük a főváros több pontja, így a Honvédelmi Minisztérium környezete, az Akadémia utcai pártközpont. Október 25-én reggelre a Parlament épülete előtt a Kossuth Lajos térre néző oldalon félkörben több szovjet harckocsi és páncélozott jármű helyezkedett el, lényegében szemben a Földművelésügyi Minisztérium épületével. E harci járművek és hozzájuk tartozó fegyveresek számát pontosan meghatározni nem lehetett, a harci járművek száma kb. 10-15-re tehető...

1956. október 25-én a délelőtti órákban spontán módon – ennek ellenkezőjét, továbbá annak központi szervezetségét a nyomozás során megállapítani nem lehetett – tüntető csoportok alakultak azzal, hogy a Parlament elé vonuljanak. A tüntetők... túlnyomó részt a Nádor u., Vécsey út, Báthory út és Ságvári [ma Vértanúk tere] tér irányából érkeztek a Kossuth Lajos térre, kisebb hányadban a Szalai utca, az Alkotmány utca és a Kossuth Lajos térre betorkolló más utcák irányából.

A tüntető tömegbe, különösen a Ságvári tér felől érkezők között nemzeti színű zászlóval, ma már pontosan meg nem határozható felségjelű [a kutatások jelenlegi állása szerint egyértelműen szovjet – H. M.] harckocsik érkeztek, e harci járművek azonban nem mentek be a térre, hanem a tér környezetében megálltak. [Kutatási eredményeim ellent-

²⁵ Budapesti Ügyészségi Nyomozó Hivatal, Nyomozati iratok, I/1. 341/1994. Készült: 1995. szeptember 8. Aláírás: Dr. Gáspár Attila sk., a nyomozó hivatal vezetője. Dr. Gáspár Attila „a nyomozás adatai alapján az elkövetők kiléte nem állapítható meg” indoklással határozatot adott ki a nyomozás megszüntetéséről. (Kivonat a szerző tulajdonában.)

mondanak a határozat ez utóbbi megállapításának is. – H. M.] A tüntetők és a Parlament épülete előtt félkörívben álló szovjet harci járművek katonái között barátkozás kezdődött, a harci járművekre nemzeti színű zászlót tűztek ki. *A tüntető tömeg magatartása, a tüntető tömeg méretét és jelszavait kivéve békés volt, fegyver legalábbis látható módon nem volt náluk.* [Kiemelés tőlem – H. M.]

Az említett barátkozás idején fél 11 és 11 óra között előbb a Földművelésügyi Minisztérium épületéből löni kezdték a tömeget, majd löni kezdték az Országház Étterem irányából, annak épületéből, vagy közeléből, továbbá a Munkásmozgalmi Intézet irányából is.²⁶

A tüntető tömeg a tér minden irányába menekülni kezdett. Idő közben a lövöldözésbe bekapcsolódtak a Parlament épülete előtt álló szovjet harci járművek, az Akadémia utca és a Kossuth tér torkolatában állók is. Több lövést adtak le a Földművelésügyi Minisztérium épületére, a tér más pontjaira is. Nem kizártan több lövés érte a már menekülő tömeget is.

A lövöldözés ma már pontosan meg nem határozható ideig tartott, melynek következtében a tér tele volt, különösképpen a Rákóczi szobor és a Metró építkezés környéke lövési sérültekkel és halottakkal...

A nyomozás során adat merült fel arra, hogy a lövöldözés idején határőr alakulat is tartózkodott a Kossuth téren, tanúvallomás szerint a tér és a Ságvári Endre tér közelségében és lövéseket is adtak le a tüntetőkre.”

A nyomozás során kihallgatott tanúk a valóságnak megfelelően állították, hogy a határőrség – a „zöld ávó” – alakulata is részt vett a sortűzben. Az Ügyészségi Nyomozó Hivatal a határozatban azzal az indoklással zárta ki ennek a lehetőségét, hogy a Pártközpont megerősítésére Pécsről érkező határőr erők csak később, a sortűz után érkeztek a Kossuth térre.²⁷

Azt azonban a nyomozás a fentiekben túl megállapította, hogy a „...kihallgatott tanúk többsége – sebesült tanúk is – egybehangzóan vallották, a tüntető tömeget lőtték a Földművelésügyi Minisztérium épületéből, lényegében ezzel kezdődött a »sortűz«. A tanúk azt is vallották, így a kormányőrség tagjai is következtetésképpen állították: a Földművelésügyi Minisztérium épületéből lőttek, mert a Parlament előtt, a Minisztérium irányába álló harcokocsik és harcjárművek... annak első emeleti magasságába adtak le lövéseket... A tanúk következtetésszerű vallomásai szerint lövéseket adtak le a Kossuth Lajos téren lévő Munkásmozgalmi Intézetből, az Országház Étteremből, illetve annak

²⁶ 1956. októberében a Budapest, V. ker. Kossuth Lajos téren az alábbi intézmények voltak: A Parlament épülete (Kossuth Lajos tér 1,2,3.), Begyűjtési Minisztérium (Széchenyi rakpart 6.), Magyar Dolgozók Pártja központi épülete (Akadémia út 18.), Állami Ellenőrzési Minisztérium (Nádor u. 36.), Földművelésügyi Minisztérium (Kossuth Lajos tér 11.), Magyar Munkásmozgalmi Intézet, Párttörténeti Intézet (Alkotmány u. 2.), Országház Étterem (Kossuth Lajos tér 13–15.). Uo.

²⁷ A határőrség tekintetében tévednek a tanúk, mert „...a nyomozás azt állapította meg... hogy a pécsi határkerület 3 századát az Országos Parancsnokság parancsára felrendelték Budapestre, október 24-én este meg is érkeztek. Egy század Jelenszky Márton vezetésével azt a parancsot kapta, hogy vonuljon az Akadémia utcai pártközponthoz. A rendfokozatot és a fegyvernemi jelzéseket a ruháról leszedve, a század 12 és 13 óra között a Báthory utcán keresztül érte el a Kossuth Lajos teret, ahol a lövöldözésnek már vége volt. Innen vonultak a Pártközponthoz, ahol tűzharcba keveredtek annak védőivel. A határőrök közül többen meghaltak, illetve megsebesültek... tény, hogy e Pécsi Határőrkerület százada nem vett részt, de nem is vehetett részt a tüntető tömeg elleni fegyverhasználatban” – olvasható a már többször idézett határozatban. Uo.

irányából is. Abban is egybehangzó vallomást tettek, a lövéseket hang után ítélve sorozat-lövő fegyverekből, géppisztoly, géppuska és golyószókból adták le...²⁸

A nyomozás során is megerősítést nyert, hogy az első lövéseket az FM irányából adták le, de az ügyészek nem találtak adatot arra vonatkozóan, hogy a sortűz leadásának – véleményem szerint – kiváltó oka nem a pécsi, hanem az orosházi határőrök tüntetőkre leadott lövései voltak.

Az 1996 óta folytatott kutatások eredményeként feltárt újabb dokumentumok a korábban leírtak felülvizsgálatát és módosítását tették lehetővé és szükségessé.²⁹ A Kossuth téren történtek vizsgálatára már eddig is több alkalommal felmerült, hogy „kék” vagy „zöld ávosok” (határőrök) is részt vettek-e a Kossuth téri vérengzésben. A „zöld ávosok” részvételét látszik megerősíteni a 8. orosházi határőrkerület parancsnokságának 1957. március 3-án készült jelentése,³⁰ amelyből az derül ki, hogy a kerülettől október 24-én Budapestre felrendelt századból egy „csoport” Szalay Zoltán államvédelmi alezredest³¹, az Országos Parancsnokság magas beosztású tisztjének vezetésével a kérdéses időpontban ott volt a Kossuth téren. Az „Sz-csoport” tevékenységéről – a jelentés S. I. főhadnagyról szóló részében – a következők olvashatók: „Október 25-én délelőtt a Parlament előtt Szalay alezredest bajtárs vezetésével bevetésen vett részt, és rajával tüzet nyitott az ellenforradalmárokat támogató harcokcsikra.”³²

A 8. Határőrkerület jelentésében leírtakat erősíti meg az V. kerületi rendőrkapitányság 1957. január 23-án készült jelentése is: a „...parlamenti támadás alkalmával Szalay áv. alezredest az Akadémia utcában egy nagyobb csoport elfogta és a Bank utca 6. szám alá vitte, ahol ki akarták ‘nyírni’. A tömeg közül három ismeretlen személy kijelentette, hogy ők majd ‘kinyírják’. Ez a három személy Szalayt átöltöztette civilbe, és így sikerült a tömeg elől megszökötteni. Az V. kerületi kapitányság beosztottai a helyszínre kimentek és megmentették...”³³

²⁸ Budapesti Ügyészégi Nyomozó Hivatal Nyomozati iratok I/1. 341/1994. A nyomozás során „...adat merült fel arra is, hogy a Partizán Szövetség felfegyverkezett önkéntesei is fegyvert használtak a tüntető tömeggel szemben. E vonatkozásban a nyomozás tényként megállapította, hogy történt ilyen felfegyverzés, azonban... ez október 26-án történt és ezek a felfegyverzett egységek karhatalmi feladatokat láttak el és a kerületi pártbizottságokhoz lettek kivevényelve.”

²⁹ Tanulmányunkban 1996-ban úgy értékeltük, hogy „azok, akik a Kossuth Lajos téren 1956. október 25-én meghaltak vagy megsebesültek, valamennyien a szovjet csapatok áldozatai voltak”. *Györkei – Horváth M.* 1996. 48. o.

³⁰ 8. kerület parancsnokság (Orosháza) – Jelentés a Határőrség parancsnokság Szervezési Osztályának. Tárgy: Az októberi események során meghalt, megsebesült vagy eltűnt bajtársokról jelentés – Száma: 023/Szü. 1997-ben még a Határőrség Országos Parancsnoksága irattárában, jelenleg ismeretlen számon a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárban.

³¹ Szalay Zoltán később 56-os tevékenységéről – egy adatlapon – a következőket írta: „A határőrségnél, 1956. okt. 25-én a parlamenti csatában részt vettem. (nov. 5-én a rádió ismertette). Okt. 27-én a tatabányai rabok elleni fegyveres harcban. Nov. 4-től dec-ig a Szovjet Hadsereggel fegyveres harcban.” Ugyanezen adatlap szerint tevékenységét 1956 után többek között a Munkás Paraszt Hatalom ért Emlékéremmel, Vörös Csillag Érdemrenddel, két alkalommal Kiváló Szolgálatért Érdemrenddel tüntették ki. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokaként fejezte be a pályafutását. Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár, 962. f.

³² 8. kerület parancsnokság (Orosháza) – Jelentés a Határőrség parancsnokság Szervezési Osztályának. Tárgy: Az októberi események során meghalt, megsebesült vagy eltűnt bajtársokról jelentés – Száma: 023/Szü. 1997-ben még a Határőrség Országos Parancsnoksága irattárában, jelenleg ismeretlen számon a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárban.

³³ BFL BRFK Központi Irattára, 220-24/1957. sz.

A fentiekben részben idézett kettő, egymástól független dokumentumban nincs arra vonatkozó adat, hogy honnan nyitottak géppuskából tüzet a határőrök az „ellenforradalmárokat támogató”, valójában a szovjet katonákkal barátkozó tüntetőkkel teli, fellobogó-zott szovjet harcocsikra.

A Kossuth téri eseményekkel foglalkozó szakmunkák többségében – meggyőző erejű, ellenőrizhető források hiánya miatt – cáfolják, korábban én magam is cáfoltam annak lehetőségét, hogy a sortüzet megelőző vagy kezdő tüzcsapásra, fegyverhasználatra – amint ezt október 25-től a visszaemlékezők többsége állítja – a Földművelésügyi Minisztérium tetejéről került volna sor.

Ezt az álláspontot erősítette a visszaemlékezők bizonytalansága és a Földművelésügyi Minisztériumban 1956 novemberében végrehajtott vizsgálat megállapításai.³⁴

A Földművelésügyi Miniszter, Dögei Imre által 1956. november 14-én elrendelt vizsgálatról a november 26-án készült jelentésben a következők olvashatók: „Sokszor szóba került az is, hogy október 25-én a minisztérium épületéből is lőttek a tüntetőkre. A vizsgálatok során megállapította a bizottság, hogy a minisztérium épületében a fegyverviselési engedéllyel rendelkező néhány emberen kívül, akiknél pisztoly volt, nem tartózkodtak fegyveresek, s a minisztériumban lévő úgynevezett MÖHOSZ puskákat sem használta senki.”³⁵

Nem állítom, hogy a kérdés – Lőttek-e a Földművelésügyi Minisztérium tetejéről a tüntetőkre? – eldöntésében perdöntő bizonyíték lenne az V. kerületi pártbizottság 1957. március 11-én készült jelentése,³⁶ azt viszont igen, hogy a Kossuth téri sortűz vizsgálatánál e dokumentum vonatkozó részeinek figyelembevételétől nem lehet eltekinteni. A Kossuth téren történetekkel kapcsolatban ebben a jelentésben az alábbiak olvashatóak: „Az 1956. október 25-i parlamenti események nagyon megzavarták a párttagság egy részét. A Földművelésügyi Minisztériumból többször jelentették, hogy többezres tüntető tömeg megy a Parlament elé »Vesszen Gerő!« jelszóval.

A Parlament előtt barátkozás indult meg a szovjetek és a magyarok között. A Földművelésügyi Minisztériumban az volt a vélemény, hogy a jelenet olyan szép, hogy filmre kellene venni, hogy a szovjetbarátság valóban élő. Ekkor a Földművelésügyi Minisztérium és a KMI [Munkásmozgalmi Intézet] tetejéről lőni kezdték a tömeget... Ez egy meggon-dolatlan tűzparancs volt... A tömeg nem volt felfegyverkezve...”³⁷

A fentieket figyelembe véve a történetekről eddig kialakult kép – mint egyik lehetséges változat – úgy módosul, hogy a szovjet tankok tüzmenyítését közvetlenül megelőzve vagy azzal egyidejűleg nyitottak tüzet géppuskával a szovjet katonákkal barátkozó tüntetőkkel teli szovjet harcocsikra Szalay Zoltán államvédelmi alezredes.

³⁴ Az első lövések helyével, irányával kapcsolatban általános bizonytalanság tapasztalható a visszaemlékezők körében is. Kő András és Nagy J. Lambert kutatásai szerint a nekik nyilatkozó visszaemlékezők közül: „Nem tudja megmondani, hogy a lövések honnan jöttek: 65 százalék; a lövések elhangzásának irányát valamelyik környező épületre teszi: 20 százalék. Ezen belül: Parlament: 10 százalék; Országház étterem épület-tömbje: 10 százalék; Kossuth Lajos tér 9.: hét százalék; Munkásmozgalmi Intézet: 13 százalék; Földművelés-ügyi Minisztérium: 60 százalék. Aki úgy véli, hogy látta a torkolattüzet: a megkérdezettek 10 százaléka; aki határozottan állítja, hogy látta: négy százalék, aki olyan személyeket vélt látni, akik lőttek: egy százalék.” *Kő* – Nagy 2001. 279. o.

³⁵ *Kő* – Nagy 2001. 305–306. o. (MÖHOSZ = Magyar Önkéntes Honvédelmi Szövetség.)

³⁶ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Vizsgálati iratok – 150 381/6. 98. o.

³⁷ Uo.

*Szalay Zoltán büntetés-végrehajtási vezérőrnagy,
1961–1975 között 1956-os magatartása
elismeréseként a Büntetés-végrehajtás Országos
Parancsnoka³⁸*

A határőrök sortűzét vagy a tér más pontján leadott lövéseket az I-es és II-es kapuk körül meghúzódozó, fedezéket kereső tömeg feje fölé – harckocsi géppuskákból leadott – riasztólövések követték. A téren pánik tör ki. A tüntetők menekülnek. A VI-os kapunál álló harckocsikra felkapaszkodott tüntetők közül azok kapták a következő sorozatot akik nem voltak elég fürgék. Közülük többen meghalnak, illetve megsebesülnek.

A Rákóczi szobor előtt egy repeszgránát robban. A szovjet harckocsik az Alkotmány utca és a Bihari utca sarkáról is a Parlament irányába lönek. Ezek után a Ságvári tér sarkán is megjelenik egy szovjet harckocsi, amelyik a Kossuth tér közepe felé, a Rákóczi szobor magasságában páncélgránátot lő ki és ezzel egyidejűleg géppuskájával végig lövi a teret. Később közvetlen közelről páncélgránátot lő ki a 2-es villamos megállójánál lévő kisebb dombra, majd az ott fekvő embereket géppuskájával végigpásztázza. Ezen a helyen sokan meghalnak, de azok, akik be tudnak futni a Kossuth tér 9. számú ház kapuja alá, megmenekülnek.

Kő András és Nagy J. Lambert kutatómunkájuk során – fényképfelvételekkel is bizonyítottan – megállapították, hogy a tüntetők többsége repesztől, míg kisebbik része géppuskatalálat következtében halt meg. Az anyakönyvi nyilvántartás adatai szerint 54 fő halt meg. Kő András és Nagy J. Lambert 61 főt azonosított azok közül, akik a téren haltak meg. A szovjet katonák közül két fő a Parlament előterében, egy fő az Akadémia utcában halt meg.³⁹

Kő András és Nagy J. Lambert kutatási szerint a Parlament környékén lezajlott sortűzekben megsebesültek száma 284 fő volt, és az általuk azonosított 61 fön kívül a kórházba szállítást követően még 14-en haltak bele sérüléseikbe.

Az ügyészi nyomozás által összegzett adatok szerint a helyszínen azonnal 72 polgári személy, a fegyveres testületek tagjai közül 7 fő és több szovjet katona halt meg, illetve 22 polgári személy és a fegyveres testületek tagjai közül 13 fő szenvedett el sérüléseket. A sebesültek közül a nyomozás szerint a kórházba szállítást követően legalább 6 fő meghalt.⁴⁰

Délután a Parlament és a harckocsik közötti területről a folyamőrök és tisztii iskolások – egy kormányőr vezetésével – először 22, később további három holttestet szedtek össze. Feltehetően innen ered Malasenko altábornagy ismerete a 22 halotról. A téren lévő, valamint a Földművelésügyi Minisztériumban és a Kossuth Lajos tér 9. számú házban összegyűjtött áldozatokat a Temetkezési Vállalat szállította el.⁴¹

³⁸ A fotó a szerző gyűjtése.

³⁹ *Kő – Nagy* 2001. 305–306. o.

⁴⁰ Budapesti Ügyészségi Nyomozó Hivatal, Nyomozati iratok, I/1. 341/1994.

⁴¹ *Malasenko* eml. 279. o.

Kő András és Nagy J. Lambert kutatási eredményeit megerősíti és kiegészíti az USA budapesti követsége által az USA külügyminisztériuma részére október 25-én továbbított telex-üzenet⁴² tartalma is. Ebben a Kossuth téren történekről többek között az alábbiak is olvashatók: „Ma [október 25-én] délben, a magyar Parlament előtti téren halott és haldokló magyar férfiak és nők feküdtek mindenütt, akiket szovjet tankok lőttek le... A Parlament előtti vérengzés az után történt, hogy néhány száz tüntető érkezett oda teherautókkal, páncélautókon, sőt orosz tankok tetején. »Az oroszok velünk vannak! Azt mondják nem akarnak magyar munkásokra löni« – kiáltották a tudósítónak.⁴³ Az orosz tankok legénysége megerősíteni látszott ezt a kijelentést, mosolyogtak és integettek... De a szeretetnek ez az ünnepe csalódássá, majd tragédiává lett. Körülbelül tíz percel később még egy orosz tank dübörgött a térre és tüzet nyitott a tömegre. A tudósító tucajtájjal látott arccal a föld felé fekvő hullákat, és látta, hogy az orosz tűzben futó mentők sok sebesült férfit és nőt vittek el. A tankok nemcsak gépfegyverekkel, hanem ágyúkkal is tüzeltek. Páncélkocsik dübörögtek tova, de lövéseiket a levegőbe célozták, nyilvánvalóan az volt a szándékuk, hogy megfélemlítsék a menekülő tömeget...⁴⁴

D. Soldatic, Jugoszlávia budapesti nagykövete hazája külügyi államtitkárságának október 25-én 16 óra 15 perckor küldött táviratában a Kossuth téren történeket az alábbiakban foglalata össze: „A tüntetések újra felélénkültek. 12 órakor egy nagyobb csoport tüntető a Parlament felé indult, hogy követeléseiket, elsősorban Gerő eltávolítását ismerlessék. A Parlament előtt akcióba léptek a szovjet tankok. Van áldozat is...⁴⁵

A Kossuth téri kutatásokkal kapcsolatban meg kell említeni, hogy Szerovnak ez idáig ismertté vált beszámolóí közül a továbbra is titkos október 25-én készített jelentés hiányzik. Ezzel szemben rendelkezésünkre áll Tóth Lajos vezérőrnagy, október 25-én a Magyar Néphadsereg vezérkari főnöke, 1956 decemberében írt jelentése, amelyben többek között az alábbiak is olvashatók: „A szovjet csapatok parancsot kaptak, hogy a Parlament előtti tüntetést likvidálják. Ezt meg is tették. Az emberek felmászta a lassan húzódo (sic!) harcokocsikra. A szovjet katonák tüzet nyitottak a szovjet harcokocsikon lévő felkelőkre...⁴⁶

A 2003 óta feltárt újabb dokumentumok⁴⁷ az állítások sokszínűsége ellenére – eddigi álláspontommal ellentétben – megerősíteni látszanak azt a szemtanúk jelentős része által a mai napig fenntartott véleményyt, mely szerint a Parlament előtti vérengzés – a szovjet tüzmgnyitás – közvetlen kiváltó oka az ávosok – a zöldávó – által a fegyvertelen tömegre leadott sortüz volt.

⁴² *Geréb* 1989. 45. o.

⁴³ Uo. John MacCormack, a New York Times tudósítója szemtanúként jelentette a telex-üzenetbe foglaltakat.

⁴⁴ *Geréb* 1989. 45–46. o.

⁴⁵ Magyar–jugoszláv kapcsolatok, 132. o.

⁴⁶ HL Külön gyűjtemény, 1956. 1. ö. e. 208–225. o.

⁴⁷ Szepesházy Csaba (1923–1995) 1956. október 25-én történekről 1988–89-ben írt feljegyzését a fia, Szepesházy András 2016. október 3-án azzal a megkötéssel bocsátotta a rendelkezésemre, hogy annak tartalmát a kutatásaimhoz, publikációhoz Szepesházy Csaba emlékének tiszteletben tartásával szabadon felhasználhatom. Szalay Zoltán (1925–1985) párttagsága kezdő időpontjának megállapítása céljából készült személyi anyagát 2016-ban vehetem át tudományos feldolgozás céljából. Jelzete: Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár, 962. f. 2016 májusában került a Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány levéltári gyűjteményébe az Egy ÁVH-s beszámolója az október 25.-i eseményről című dokumentum. Leltári száma: 1.14.5.t.

A Parlamenthez közel, az Alpáry Gyula – mai elnevezéssel Hercegprímás – utcában lakó Szepesházy Csaba az október 25-én történekről – mint szemtanú – a következőket írta: „Ezen a napon délelőtt az Alpári Gyula utcában ahol most is lakom megjelent egy szovjet harcokosi, amelyen civil férfiak ültek, az egyiknek a kezében magyar zászló volt. A harcokosi előtt egy mosolygó szovjet katona ment és terelte az embereket a harcokosi útjából. A harcokosi személyzete és a civilek között nagy barátkozás volt, mindenki jókedvű volt. A harcokosi keresztül ment a Szabadság-téren majd megállt a Parlament főbejárata előtt, ahol már több harcokosi állt lövegsővel a tér felé. A harcokosik körül civilek és szovjet katonák álltak és barátkoztak, kínálták egymást cigarettával, a harcokosik antennájára magyar nemzetiszínű szalagokat kötözték. A hangulat baráti volt, civil fegyvereseket sehol sem lehetett látni. A Parlamentből egyszer csak kijött egy világoszínű balonkabátos fiatal férfi és azt kérdezte, hogy miért jöttek ide. A tömegből valaki azt felelte, hogy az elnökkel akarnak beszélni, jöjjön ki. A férfi visszament. A barátkozás a szovjet katonákkal folyt tovább.

Egy idő múlva a tér Dunához eső északi része felől megérkezett egy szovjet harcokosi és átlós irányban átszelte a teret. A harcokosi tornyában egy tiszt állt derékig kimagasodva a toronyból. A téren álló emberek barátságosan integettek feléje mire ő zavartan visszaintegetett. Átszelve átlós irányban a teret, a Ságvári térnél a harcokosi megállt, helyben megfordult, de akkor már a tiszt bent volt a harcokosiban a toronytető le volt zárva.

A következő percben a Kúria vagy a Földművelésügyi Minisztérium tetejéről egy rövid géppisztolysorozat szól, mire a harcokosik, melyek a térről kivezető utcákat zárták le elkezdtek géppuskáikkal tüzelni keresztben a téren.

Az első sorozat után a parlament előtt álló harcokosik legénysége közül azok, akik kint álltak és egy csomó civil találatot kapott és a földre rogyott. Az emberek földre vetették magukat. Mikor a tüzelés abbamarad, fölpattantak és futni kezdtek az FM épülete felé. Mikor ismét elkezdtek tüzelni, megint a földre vetették magukat, majd a tűzszünetben felpattanva ismét futni kezdtek. Három vagy négy nekifutással a tömeg velem együtt beért az FM árkádjá alá, ahol már egy csomó ember feküdt. Az a harcokosi, amelyik a Ságvári térnél állt belőtt az árkádok alá. Hallani lehetett a lövedékek tompa becsapódását az emberi testekbe. Az FM főkapuja be volt zárva, nem lehetett bemenni. A parlament elől újabb és újabb emberek futottak be az árkádok alá és ráfeküdtek az ott lévőkre. A tüzelés minden irányból folyt, egyszer csak lerepült a kalapom fejemről, mikor utána nyúltam akkor vettem észre, hogy át van lyukasztva. A fekvő embereken egy fiatal férfi fölrohant a magasföldszint ablakaihoz, egyet berúgott, bement az épületbe és kinyitotta a kaput. Az emberek betódultak az épületbe, ahol a sebesültek próbáltak elsősegély után nézni.

A szovjet harcokosi és páncélos szállító jármű a Ságvári [Vértanúk] tere irányában távozik⁴⁸

⁴⁸ Forrás: MTVA F__B1956102529.jpg.

A lövések elől menekülő tüntetők a Kossuth téren⁴⁹

Szembejött velem egy idősebb férfi feltartott vérező kézzel, az ujjai voltak ellőve. Az FM alagsorában lévő színházterem tele volt emberekkel. Az FM épülete mögötti utcára kinyitottak egy kijáratot, amin keresztül távoztak az emberek. Miután a tüzelés a téren abbamaradt, szomorú látvány tárult az emberek elé, mindenütt halott és sebesült emberek, feküdtek. A Rákóczy szobor FM felé eső oldalánál egy idős asszony, mellette egy gyerek valószínűleg egy nagymama és unokája, mellettük egy gyékény szatyor, amiből krumpli és hagyma ömlött ki. Alaposan körülnéztem, de sehol egy civil fegyverest nem láttam, csak zárt szovjet harckocsikat. A parlament előtt halottak között fel lehetett ismerni egy pár szovjet katonát is.⁵⁰

*A legtöbb a téren Rákóczi-szobortól nem messze, a Metró-építkezés barakkjánál
(ma a 2-es villamos megállója) haltak meg⁵¹*

⁴⁹ Forrás: MTVA F__B1956102532.jpg; HTM Fotoarchívum, 90 229. sz.

⁵⁰ Köszönöm Szepesházy Andrásnak, hogy édesapja fentiekben idézett visszaemlékezését a rendelkezésemre bocsátotta.

⁵¹ Forrás: MTVA F__B1956102531.jpg; HTM Fotoarchívum, 241.14. sz.

*Katonák szállítják el
a térről halottakat⁵²*

*A délutáni demonstráció –
„Véres-zászlós tüntetés” –
kezdetere a sortűz nyomait mésszel tüntették el⁵³*

Egy ma még ismeretlen (nevét elhallgató) államvédelmi tiszttel készült interjúból⁵⁴ az is megtudható, hogy ez a tiszt a szakaszával az FM tetején géppuskával foglalt tüzelőállást és a környező házak tetején további két szakasz volt készenlétben. A „...kegyetlenségéről ismert parancsnok – nyilatkozta a tiszt – pisztollyal kényszerített arra, hogy géppuskával lövessék a jelszavakat kiabáló békés tömegre... A géppuskák tüzelése után a tüntetők százaai fetrengtek vérben a kövezeten...

Soha nem fogom elfelejteni a sebesülteket, a haldoklókat jajkiáltásait, a fiaikat örvöngve kereső anyák zokogását, sikolyait, az egymást taposó tömeg örvöngését, jajkiáltozásait. Nap, nap után ezzel a borzalmas képpel álmodom, és úgy érzem, hogy én is gyilkosuk vagyok, annak ellenére, hogy a parancsot meg akartam tagadni. Most már tudom, hogy ezt a szörnyű tettet, csakúgy, mint a többit, nem lett volna szabad egy idegen hatalom érdekében, a magyar néppel szemben elkövetni. Én, mint volt ateista megtértem a jó Istenhez és arra kértem Őt, hogy bocsássa meg eltévelyedésemet azért, amit embertársaimmal, a magyar néppel szemben elkövettem és arra kérem Őt, hogy a többi magasabb vezető lelkiismeretét se hagyja nyugodni és ha ők emberek, akkor ők is ismerjék el mérhetetlen bűneiket. A Véres Csütörtök eseményei után, most már látom, hogy a nép haragja jogos volt a testületünkkel szemben.”⁵⁵

⁵² Forrás: 1956-os Intézet – Tóth Gyula – 00014405.tif.

⁵³ HTM Fotoarchívum, 90 246. sz. A legtöbb szakmunkában, beleértve az én korábbi munkáimat is, időrendben nem különböztették meg a Kossuth téren október 25-én a sortűz idején és ezen a napon délután, illetve a forradalom napjaiban később készült képeket, így a tömeg méretére és az események menetére vonatkozóan eddig levont következtetések további pontosításra szorulnak. A korábbi ismereteim és a feldolgozott újabb források alapján jelen tanulmányomban ezt a pontosítást végeztem el.

⁵⁴ Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány levéltári gyűjteménye: 1.14.5.t.

⁵⁵ Uo. 1–2. o.

*

A Kossuth téren történtek után, a Központi Vezetőség ülésén néhányan jogosan sorolták a kérdéseket: Tudta-e a Politikai Bizottság reggel, hogy mi a helyzet, mert úgy tájékoztatta az embereket, hogy mehetnek dolgozni?⁵⁶ Vajon most megvannak-e a feltételek ahhoz, hogy ne ismétlődjék meg, ami ma történt? Mik a feltételek? Mit teszünk ma azért, hogy ne történjen meg, ami ma megtörtént?⁵⁷ Mi idézte elő a helyzet megváltozását és azt, hogy a fővárosi munkásosztály ilyen nagy arányban ment ki tüntetni?⁵⁸

A többségében megválaszolatlanul maradt kérdések mutatják, hogy a szovjet politikai és katonai vezetés nem rendelkezett megfelelő információval a Budapesten és vidéken lezajlott eseményekről, a hatalom elleni megmozdulások jellegéről, a fegyvertelen tüntetők elleni fegyverhasználatok – sortűzek –, a szovjet csapatok bevetésének következményeiről és nem utolsósorban a kormányerők helyzetéről, állapotáról, illetve a felkelő-szabadságharcos csoportok elhelyezkedéséről, erejéről és elszántságáról.

A nap további fontos eseménye, hogy a Politikai Bizottság – feltehetően a szovjet küldöttek kezdeményezésére, de legalábbis jóváhagyásával – a politikai szembenállás csökkentésének érdekében leváltotta az első titkári posztról Gerő Ernőt, a párt új vezetője Kádár János lett, aki a Központi Vezetőség ülésének kezdetén – a gyorsírói feljegyzések szerint⁵⁹ – bejelentette, hogy a fegyveres harcok ismételt „fellángolása”, az újabb demonstrációk miatt a vezetésnek rendkívüli következtetéseket kellett levonni.

Kádár értékelése szerint az „...ellenforradalmi pusztítások hatására⁶⁰ a tüntetők és a munkástömegek között szinte óráról-órára nagyobb egyetértés jön létre, néhány számukra fontos kérdésben.” A magyar és szovjet politikai vezetés véleményét tolmácsolva jelezte: „ha nem sikerül meggátolni azt, hogy az ellenforradalmi uszítás különböző kérdések, követelések kapcsán báziszt tudjon teremteni, akkor a fegyveres támadás leverése csak mérhetetlen vérontás, és a munkástömegek elleni fellépés árán valósítható meg...”⁶¹

A szovjet vezetők a testületi ülésekről készített jelentésük szerint „figyelemre méltónak” tartották Kőből József, a PB tagjának azon javaslatát, hogy „a megnyugvás érdekében deklarálják, hogy miután helyreállt a rend Magyarországon, a magyar kormány kérni fogja a szovjet kormánytól a szovjet csapatok kivonását Magyarországról.”⁶² – „Mi kijelentettük – olvasható Mikojan és Szuszlov jelentésében –, hogy semmiképpen sem szabad felvetni a szovjet csapatok Magyarországról történő kivonásának kérdését... Megmondtuk, hogy be lehet jelenteni: a szovjet csapatok, miután helyreállt a rend Budapesten, visszatérnek eddigi állandó állomáshelyükre. A Politikai Bizottság többi tagja nem támogatta Kőből.”⁶³

A Kőből József kezdeményezését határozottan elutasító pártvezetés Kiss Károly javaslatára arról döntött, hogy a Pest határában álló két szovjet hadosztály bevetését a szovjet hadvezetéstől kérni kell.⁶⁴ A pártvezetés fenti döntését a szovjet küldöttek október 25-i

⁵⁶ Nezvál Ferenc kérdése. Ötvenhat októbere és a hatalom, 37. o.

⁵⁷ Házi Árpád kérdése. Uo.

⁵⁸ Betlen Oszkár kérdése. Uo.

⁵⁹ Ötvenhat októbere és a hatalom, 34–38. o.

⁶⁰ A pusztítások valójában a magyar és szovjet csapatok támadásai miatt következtek be.

⁶¹ Ötvenhat októbere és a hatalom, 34–38. o.

⁶² Jelcin dosszié, 51. o.

⁶³ Uo.

⁶⁴ Ötvenhat októbere és a hatalom, 35–38. o.

jelentése szerint Nagy Imre miniszterelnöki szerepkörben közölte a szovjet katonai vezetéssel: „Nagy Imre elvtárs kérte, növeljük a Budapesten tevékenykedő csapataink létszámát, elsősorban a gyalogságét.”⁶⁵

A kérés szakszerű volt! A szovjet gépesített csapatok a veszteségeik nagy részét a gyalogsági támogatás hiánya miatt szenvedte el. „Malinyin elvtárs megígérte a magyar elvtársaknak, hogy növelni fogjuk a Budapesten a rend helyreállításában tevékenykedő csapataink létszámát”⁶⁶ – olvasható Mikojan és Szuszlov jelentésében.

Az október 25-én tartott Központi Vezetőségi ülés második részében a Katonai Bizottság vezetőjévé Kovács István helyett a PB tagját, Apró Antalt választották meg. Apró Antal azzal a feltétellel vállalta a megbízatást, ha a Katonai Bizottság és annak vezetője teljhatalmat kap: „Nem szeretném, hogy a komolyabb akció után a felelősség kérdése úgy merülne fel, hogy miért ezt meg azt tette, miért adott ilyen vagy olyan intézkedésekre parancsot. Teljes felhatalmazást kérünk... Felhatalmazást kérek, egyetért-e a Központi Vezetőség azzal, hogy a középületeket, a hatalmi központokat fegyveres harc árán, véráldozatok árán is megvédjük. Ilyen felhatalmazást kapok, ezt fogom teljesíteni...”⁶⁷ – diktálta Apró Antal feltételeit. – Az Apró Antal által kért felhatalmazást a Központi Vezetőség egyhangúan megadta.

Fontos annak a megállapítása, hogy a fővárosban újabb szovjet csapatok bevetésére vonatkozó kérésre és a Katonai Bizottság személyi megerősítésére, a középületek, hatalmi központok, ha kell fegyveres harc, véráldozatok árán történő megvédésére vonatkozó elhatározás október 25-én este, a Kossuth téren békésen demonstráló tömeg véres feloszlását követően született. Ez egyértelművé teszi, hogy a politikai vezetés a Kossuth téren történt események ismeretében szabadkezet adott a hatalom ellenes megmozdulások megakadályozásához.

A magyar politikai vezetés kérésére megerősített, csak a fővárosban 20–22 ezer főt számláló szovjet hadosztályok hadműveleteinek következtében október 25-én, illetve október 29-ig Budapesten és vidéken újabb százak haltak meg. Az országSZerte október 29-ig leadott sortűzekben legkevesebb 220 fő vesztette életét a jelzett időpontig meghalt több mint ezer magyarból.

BIBLIOGRÁFIA, RÖVIDÍTÉSEK

A forradalom hangja	A forradalom hangja – Magyarországi rádióadások 1956. október 23–november 9. Szerk. <i>Fellegi Tamás László, Gyekiczki András, Kövér László, Kövér Szilárd, Máté János, Orbán Viktor, Stumpf István, Varga Tamás, Wéber Attila.</i> (Századvég füzetek 3.) Budapest, 1989.
BFL	Budapest Főváros Levéltára
Döntés a Kremlben	Döntés a Kremlben, 1956 – A szovjet pártelnökség vitái Magyarországról. Szerk. <i>Vjacseszláv Szereda és Rainer M. János.</i> A bevezetést <i>Vjacseszláv Szereda</i> , a kísérő tanulmányt <i>Rainer M. János</i> írta. Budapest, 1996.
HL	Hadtörténelmi Levéltár

⁶⁵ Jelcin dosszié, 50–51. o.

⁶⁶ Uo.

⁶⁷ Ötvenhat októbere és a hatalom, 34–38. o.

- Geréb* 1989. Titkos jelentések – 1956. okt. 23. – nov. 4. A dokumentumokat válogatta *Geréb Sándor*. (Tabu-sorozat, sorozatszerk. *Várnai Ferenc*.) Budapest, 1989.
- Györkei – Horváth M.* 1996. *Györkei Jenő – Horváth Miklós*: „Adalékok a szovjet katonai megszállás történetéhez” In: Szovjet katonai intervenció 1956. Budapest, 1996. 7–118. o.
- Horváth M.* 2003. *Horváth Miklós*: 1956 hadikronikája. Budapest, 2003.
- Horváth M. – Tulipán* 2006. *Horváth Miklós – Tulipán Éva*: In memoriam 1956. Budapest, 2006.
- Jelcin-dosszié A „Jelcin-dosszié” – Szovjet dokumentumok 1956-ról. Szerk. *Bak János, Békés Csaba, Gyurgyák János, Hegedűs B. András, Litván György, Rainer M. János*. Budapest, 1993.
- Kő – Nagy* 2001. *Kő András – Nagy J. Lambert*: Kossuth tér 1956. Budapest, 2001.
- Litván* 1991. Az 1956-os magyar forradalom. Történelmi olvasókönyv középiskolásoknak. Szerk. *Litván György*. Budapest, 1991.
- Magyar–jugoszláv kapcsolatok TOP SECRET – Magyar–jugoszláv kapcsolatok – 1956. Dokumentumok. Az iratokat gyűjtötte, válogatta, szerk. és a bevezető tanulmányt írta *Kiss József – Ripp Zoltán – Vida István*. Budapest, 1995.
- Malasenko* eml. *J. I. Malasenko*: A Különleges Hadtest Budapest tüzében – Egy szemtanú visszaemlékezései. In: Szovjet katonai intervenció 1956. Szerk. *Györkei Jenő és Horváth Miklós*. Budapest, 1996. 205–286. o.
- Ötvenhat októbere és a hatalom Ötvenhat októbere és a hatalom. – A Magyar Dolgozók Pártja vezető testületeinek dokumentumai 1956. október 24–28. Szerk. és jegyzetek: *Horváth Julianna, Ripp Zoltán*. In: *Ripp Zoltán*: A pártvezetés végnapjai 1956. október 23–31. Budapest, 1997.
- Zsitnyányi* 1999. *Zsitnyányi Ildikó*: Hadsereg és forradalom – 1956. *Hadtörténelmi Közlemények*, 112. (1999) 4. sz. 824–850. o.

Miklós Horváth

THE VOLLEY AT KOSSUTH TÉR IN 1956 IN THE LIGHT OF NEW SOURCES

(Abstract)

One of the decisive events of the 1956 Hungarian Revolution and War of Independence took place on 25th October in front of the Parliament building at Kossuth tér, Budapest. As a consequence of the volley released by government forces and Soviet troops on the unarmed crowd, about 80 people died and 300 injured in the square, during transportation to hospital or at a hospital.

Despite the multitude of articles and books which published the results of the researches investigating the circumstances of the volley and giving the most exact possible number of casualties, many important details still need to be clarified.

The documents of the Soviet troops defending the government quarter and so the Parliament building as well have been classified for decades, thus our knowledge on the events can be complemented and clarified only with the help of the reminiscences and documents which turned up and became accessible in the past few years, and not the least by the documents of the investigation and court-process carried out in the case of the volley.

Most of the published analyses, including earlier works by the author of this paper, did not separate the photographs taken at Kossuth tér during the volley on 25th October from the photos taken the same day in the afternoon and from those taken later during the days of the revolution.

The photos published in this paper give a more exact picture of the crowd's location and size at the time of the volley in Kossuth tér.

The sources that came to light in 2016: the notes by Csaba Szepesházy (1923–1995) on the events of 25th October 1956, written down in 1988–89, an interview with a today still unidentified state defence officer, as well as the personal documents from Zoltán Szalay (1925–1985), give further clarifications to the published data and statements in connection with the events.

Thus we can give a more definite answer to the question “Who and from where launched the first shot?”. Directly before the Soviet tanks opened fire, and provoking their shooting, it was State Defence Lieutenant Colonel Zoltán Szalay who ordered to start the machine gun shooting at the Soviet tanks on which many demonstrators were making friends with the Soviet soldiers.

Having found no substantial and controllable source, the majority of the studies discussing the events at Kossuth tér, including earlier papers by the author of this publication, denied the possibility that the shots before the volley or an initiating shooting could have come from the top of the building of the Ministry of Agriculture. Although the majority of those present at the events claimed the opposite, the historians' viewpoint was supported by the uncertainties of the reminiscences and by the findings of the investigation carried out at the Ministry of Agriculture in November 1956.

The interview with the unidentified state defence officer reveals, among others, that one state defence platoon established machine gun shooting position on the roof of the Ministry of Agriculture, and two other platoons were standing by on the roofs of the neighbouring houses. A certain “commander known for his cruelty” forced this officer with a gun to order the machine gun shooting at the “slogan-shouting peaceful crowd”.

The Hungarian political leadership kept on using unlimited force even after the bloody events in front of the Parliament building. On this day, Imre Nagy asked General Malinin to deploy further Soviet troops, mainly infantry units, in the capital, and in the light of the events at Kossuth tér party leadership gave full power to Antal Apró so that he could stop any violent actions against the rule.

Upon the request of the Hungarian political leadership, the Soviet divisions in Budapest only grew to twenty-twenty-two thousand men. As a result of their operations as well as of those of the government forces, at least 220 people were killed in volleys throughout the country by 29 October.

Miklós Horváth

DIE SALVE AM KOSSUTH TÉR IM SPIEGEL NEUERER QUELLEN

(Resümee)

Eine der bestimmendsten Ereignisse der ungarischen Revolution und des Freiheitskampfes von 1956 ereignete sich am 25. Oktober 1956 in Budapest, auf dem Platz Kossuth tér vor dem Parlament. Infolge der Salve, die von den Regierungskräften bzw. den sowjetischen Truppen auf die ausgelieferte Menge abgefeuert worden war, ließen ca. 80 Personen auf dem Platz und nach der Einlieferung ins Krankenhaus ihr Leben und ungefähr 300 Personen wurden verwundet.

Trotz der Vielzahl von Büchern und Studien, die die wissenschaftlichen Forschungen der Ereignisse kundtun und versuchen, die Umstände der Salve aufzudecken und die Verluste genauestens zu bestimmen, sind mehrere wichtige Details bis heute ungeklärt.

Die Dokumente der sowjetischen Truppen, die das Regierungsviertel und somit auch das Parlamentsgebäude beschützten, wurden für Jahrzehnte für geheim erklärt. Deshalb kann das Wissen über die Ereignisse ausschließlich mit Hilfe der in den vergangenen Jahren zum Vorschein gekommenen neueren Erinnerungen, der erforschbar gewordenen Dokumente und nicht zuletzt der Akten des in der Sache der Salve geführten Ermittlungs- und Gerichtsverfahrens ergänzt und spezifiziert werden.

In den bisher erschienenen meisten Facharbeiten – so auch in den früheren Werken des Verfassers dieser Studie – wurden die zur Zeit der Salve am Kossuth tér am 25. Oktober und am Nachmittag dieses Tages bzw. die in den Tagen der Revolution später gemachten Bilder chrono-

logisch nicht voneinander unterschieden. In der Studie erhalten wir aufgrund der veröffentlichten Fotodokumentation ein genaueres Bild als bisher über die Position und Größe der sich zum Zeitpunkt der Salve auf dem Platz aufhaltenden Menschenmenge.

Aufgrund der im Jahr 2016 kennen gelernten neueren Quellen – der Aufzeichnung von Csaba Szepesházy (1923–1995) aus dem Jahr 1988–89 über die Ereignisse am 25. Oktober 1956 bzw. eines Interviews mit einem heute noch unbekanntem Offizier der Staatssicherheit und der Personalakten von Zoltán Szalay (1925–1985) – können die in Bezug auf den Verlauf der Ereignisse veröffentlichten Daten und Feststellungen weiter spezifiziert werden.

Die entschiedenere Antwort auf die Frage, wer und von wo zuerst geschossen hat (haben), ist, dass direkt vor dem Feuer der sowjetischen Tanks, dieses provozierend, Zoltán Szalay, Oberstleutnant der Staatssicherheit, das Feuer auf die sowjetischen Tanks voll mit Demonstranten eröffnet hatte. Diese hatten sich den sowjetischen Soldaten freundschaftlich genähert.

Die Mehrheit der Facharbeiten, die sich mit den Ereignissen auf dem Kossuth tér beschäftigten – so wie auch der Verfasser dieser Studie früher –, zweifeln aufgrund der fehlenden überzeugenden und kontrollierbaren Quellen die Möglichkeit an, dass das Feuer – die Waffenbenutzung – vor oder zu Beginn der Salve vom Dach des Landwirtschaftsministeriums abgegeben worden wäre, wie dies seit dem 25. Oktober von der Mehrheit der sich Zurückerinnernden behauptet wird. Dieser Standpunkt wurde auch durch die Unsicherheit der sich Zurückerinnernden und die Feststellungen der Untersuchung im Landwirtschaftsministerium im November 1956 bekräftigt.

Aus dem Interview mit dem unbekanntem Offizier für Staatssicherheit können wir auch erfahren, dass sich ein Staatssicherheitszug auf dem Dach des Landwirtschaftsministeriums mit Maschinengewehren in Stellung befand und sich auf dem Dach der umliegenden Häuser weitere zwei Züge in Bereitschaft befanden. Ein „für seine Gnadenlosigkeit bekannter Kommandant“ zwang diesen Offizier, mit Maschinengewehren „die Parolen schreiende friedliche Menge“ unter Beschuss zu nehmen.

Die ungarische politische Führung hielt auch nach den blutigen Ereignissen vor dem Parlament an der uneingeschränkten Anwendung von Gewalt fest. An diesem Tag ersuchte Imre Nagy den General der Armee, Malinin, um den Einsatz von weiteren sowjetischen (in erster Linie Infanterie-) Truppen in der Hauptstadt, und die Parteiführung gab angesichts der Ereignisse am Kossuth tér Antal Apró freie Hand – „uneingeschränkte Macht“ –, um Bewegungen gegen die amtierende Macht im Keim zu ersticken.

Infolge der Operationen der sowjetischen Divisionen, die auf das Ersuchen der ungarischen politischen Führung verstärkt wurden und alleine in der Hauptstadt 20-22 Tausend Mann zählten, sowie infolge des Einsatzes der Regierungskräfte ließen in den landesweiten Salven bis zum 29. Oktober mindestens 220 Personen ihr Leben.

Miklós Horváth

LA SALVE DE LA PLACE KOSSUTH À LA LUMIÈRE DES NOUVELLES SOURCES

(Résumé)

L'un des événements décisifs de la révolution hongroise de 1956 s'est déroulé sur la place Kossuth, devant le Parlement de Budapest, le 25 octobre 1956. La salve tirée par les forces gouvernementales et les troupes soviétiques contre la foule sans défense a coûté la vie à environ 80 personnes sur place ou pendant le transport à l'hôpital. Les tirs ont également fait quelque 300 blessés.

Malgré les nombreux livres et études publiant les résultats des recherches menées pour connaître les circonstances de cette salve et préciser les pertes, certains détails importants restent toujours à éclaircir.

Étant donné que les documents des troupes soviétiques qui gardaient le quartier administratif, dont le bâtiment du Parlement, ont été classifiés, nous devons nous contenter des mémoires récemment retrouvés, des documents récemment déclassifiés, ainsi que de documents d'enquête et de procédures judiciaires pour compléter et préciser nos connaissances à ce sujet.

La plupart des ouvrages publiés, y compris les travaux précédents de l'auteur de cette étude, n'ont pas fait de distinction chronologique entre les photos prises sur la place Kossuth pendant la salve, dans l'après-midi du 25 octobre et dans les jours suivants de la révolution. Les documents photographiques publiés dans l'étude permettent de préciser la position et la taille de la foule qui était sur la place au moment de la salve.

Sur la base des nouvelles sources dont on a pris connaissance en 2016 – à savoir les notes rédigées en 1988 et 1989 par Csaba Szepesházy (1923–1995) sur les événements du 25 octobre 1956, un entretien avec un officier de la Sûreté de l'État dont on ignore encore l'identité et le dossier personnel de Zoltán Szalay (1925–1985) –, il est possible de préciser davantage les données et les constatations publiées concernant le déroulement des événements.

À la question de savoir qui a (ont) tiré en premier et d'où sont partis les tirs, on peut désormais répondre avec plus de certitude qu'avant : Juste avant l'ouverture du feu par les blindés soviétiques, le lieutenant-colonel de la Sûreté de l'État Zoltán Szalay a ordonné de mitrailler les blindés soviétiques remplis de manifestants qui fraternisaient avec les soldats soviétiques. Szalay a ainsi provoqué la riposte des Soviétiques.

En raison de l'absence de sources probantes et vérifiables, la plupart des travaux traitant des événements de la place Kossuth, y compris ceux de l'auteur de cette étude, réfutent l'idée selon laquelle le coup de feu tiré avant ou au début de la salve serait parti depuis le toit du Ministère de l'Agriculture et ce, malgré l'affirmation de la plupart des témoins. L'hésitation des témoins et les constatations de l'enquête menée au Ministère de l'Agriculture en novembre 1956 ont corroboré cet avis.

L'entretien avec l'officier anonyme de la Sûreté de l'État révèle qu'une brigade de la Sûreté de l'État a occupé une position de tir avec des mitrailleuses sur le toit du Ministère de l'Agriculture et deux autres brigades étaient en alerte sur le toit des immeubles voisins. Un commandant « connu pour sa brutalité » a forcé cet officier avec un pistolet à donner l'ordre de mitrailler « la foule pacifique qui scandait des slogans ».

Les dirigeants politiques hongrois ont persisté dans l'emploi illimité de la force même après les événements sanglants qui ont eu lieu devant le bâtiment du Parlement. Ce jour-là, Imre Nagy a demandé au général d'armée Malinine de déployer d'autres troupes soviétiques, principalement des troupes d'infanterie dans la capitale hongroise. En outre, après la salve de la place de Kossuth, la direction du parti a donné les pleins pouvoirs à Antal Apró pour empêcher avec de la force les manifestations contre le pouvoir en place.

Renforcées à la demande des dirigeants politiques hongrois, les divisions soviétiques comptaient 20 à 22 mille soldats rien qu'à Budapest. Dans le cadre des opérations de ces divisions et des forces gouvernementales, les salves tirées dans le pays jusqu'au 29 octobre ont coûté la vie à au moins 220 personnes.

Миклош Хорвам

РАССТРЕЛ НА ПЛОЩАДИ КОШУТ В ЗЕРКАЛЕ НОВЫХ ИСТОЧНИКОВ

(Резюме)

Одно из определяющих событий Венгерской революции и борьбы за независимость 1956-ого года произошло в Будапеште 25-ого октября 1956-ого года на площади Кошут перед Парламентом. В следствии расстрела произведенного по беззащитной толпе людей силами правительства и советскими войсками погибли примерно 80 человек на площади и при перевозке их в больницу, после госпитализации и были около триста раненых.

Несмотря на большое количество книг и исследований, и результатов этих научных исследований по раскрытию обстоятельств расстрела и наиболее точных определений потерпевших жертв, ещё много важных деталей подлежит уточнению.

Документы, охраняемые большими силами советских войск, также как и правительственный квартал, в том числе и здание Парламента, были засекречены на несколько десятилетий, поэтому наши знания, связанные с событиями могут основаны исключительно

на основе новейших воспоминаний, найденных в последние годы, документов ставших доступными и могут быть уточнены и дополнены не в последнюю очередь на основе следственных и судебных разбирательств.

В квалифицированных, профессиональных работах опубликованных до сих пор, в том числе включая сюда и более ранние работы автора этого исследования по хронологии не различали фотографии, сделанные во время расстрела на площади Кошут 25-ого октября и в тот же день после обеда, от тех, которые были сделаны в последующие после революции дни. В исследовании, основанном на опубликованной фотодокументации, мы получаем более точную картину о размерах и размещении массы людей, пребывающих на площади в момент расстрела.

На основе новейших источников, которые были сообщены в 2016-ом году – доклад Чаба Сепешхази (1923–1995), написанный в 1988–1989-ие годы о событиях 25-ого октября 1956-ого года, и интервью с сегодня ещё не известным офицером госбезопасности и Золтан Салаи (1925–1985) – данные и утвержденные, опубликованные о ходе событий, могут быть дополнительно уточнены.

Ответ на вопрос «Кто и откуда стрелял(и) впервые?» – до сих пор самый определённый ответ, – что непосредственно опережая открытие огня советскими танками, провоцируя это подполковник офицер госбезопасности Золтан Салаи дал приказ на пулеметный огонь по советским танкам, заполненным дружественными с советскими солдатами демонстрантами.

Большинство профессиональных работ, занимающихся с событиями на площади Кошут из-за отсутствия убедительных и контролируемых источников отрицают – как раньше отрицал и автор этой публикации – возможность того, что предупредительный залп или начальный огневой удар для применения оружия произошло бы – как это утверждают большинство воспоминающих начиная с 25-ого октября – с крыши здания Министерства Сельского Хозяйства. Эта точка зрения подкрепляется неопределенностью воспоминаний и утверждения расследования, проведенного в ноябре 1956-ого года в Министерстве Сельского Хозяйства.

Среди прочего, в частности из интервью с офицером Госбезопасности с неизвестным именем можно узнать и о том, что один взвод государственной безопасности занимал пулемётную огневую позицию на крыше Министерства Сельского Хозяйства, и еще два других взвода на крышах окрестных домов были в состоянии готовности. Один «командир, известный своей жестокостью» пистолетом заставил этого офицера стрелять пулеметом «по провозглашающей лозунги мирной толпе людей»,

Венгерское политическое руководство также настаивало на беспредельном применении насилия после кровавых событий перед Парламентом. В этот день Имре Надь попросил генерала советской армии Малинина, ввести новые советские военные группировки, особенно пехоту, и, зная события на площади Кошут, руководство партии дало Антал Апро – «полновластие» для насильственного предотвращения антиправительственных движений.

В подтверждение просьбы венгерского политического руководства в результате применения правительственных сил и советских дивизий, насчитывающих только в столице 20-22 тысяч человек в ходе усиленных военных операций, в ходе залпов до 29-ого октября в стране погибло по меньшей мере 220 человек.